

Følg lydsporene til Bjergsted

Lidenskap er det ordet som sammenfatter de temperamentene som har ført til at vi i Stavanger forvalter en unik lydsamling – og nå er i ferd med å etablere oss som et av de fremste sentra i Europa for sikring og bevaring av den analoge lydarven. - Husk at lydsporene er like viktige for historien og vår kulturelle selvforståelse som spor i ord og spor i jord, sier Jacqueline von Arb, arkivleder ved Norsk Lydinstitutt og daglig leder for nyskapingen MemNor AS.

Tekst: Jan Gjerde
Foto: Markus Johansson/BITMAP

Jacqueline von Arb er selv et eksempel på at man må kunne gå både på vannet og gjennom murer når man skal skape og bygge opp noe nytt. Hennes kompetanse, erfaring, nettverk og entusiasme har ført henne til toppen i organisasjonen International Association of Sound and Audiovisual Archives, hvor hun ble valgt til visepresident. I Norsk Lydinstitutt i Bjergsted har hun ansvaret for en av

Europas største lydsamlinger som er tilgjengelig for publikum, med sine 100.000 LP-er og 40.000 78-plater og titusener av lydbånd, kassetter og videoer. Arkivet består hovedsaklig av de spektakulære lydsamlingene til Arne Dørumsgaard, John Sanders, Boris Semeonoff og musikkfaglige arkiver etter Fartein Valen og Rolf Davidson. Sistnevnte bygde opp et register som inneholder programmene fra over 125.000 konsertframføringer i Norden fra 1920. Felles for disse er at de valgte å overlate sine samlinger og vitenskapelige materiale til Norsk Lydinstitutt i Stavanger. Og for ytterligere å under-

streke instituttets posisjon og reputasjon: Da samleren Odd-Jan Jonassen søkte etter en faglig forsvarlig forvalter for sin unike samling av Tandberg opptaksutstyr, falt valget på instituttet i Stavanger. Her finner man Tandberg lydbåndopptagere fra modell 1 og til den siste som ble produsert.

I sommer ble selskapet MemNor AS, Audio Archiving Services, etablert i Stavanger i samarbeid med belgiske Memnon. MemNor skal tilby digitalisering og arkivtjenester for lydmateriell.

- Dette hadde det ikke vært mulig å få til om ikke Stavanger hadde hatt et faglig

Jacqueline von Arb, daglig leder av Stiftelsen Norsk Lydinstitutt Stavanger er et eksempel på at man må kunne gå både på vannet og gjennom murer når man skal skape og bygge opp noe nytt, sier . Hennes kompetanse, erfaring, nettverk og entusiasme har ført henne til toppen i organisasjonen International Association of Sound and Audiovisual Archives, hvor hun ble valgt til visepresident.

og kulturelt miljø som kunne bygge opp under selskapets visjon. Partneren kom ikke rekende på ei fjøl, og måtte overbevises om at Stavanger var det rette stedet. Stavanger2008 og Universitetet var to viktige premisser, forteller Jacqueline von Arb. Hun fortsetter:

- Nå er utfordringen å markedsføre MemNor overfor potensielle brukere. Vår samarbeidspartner Memnon, med virksomheter i flere europeiske land, har bygd seg opp en betydelig og meget lønnsom kundeportefølje. Det er dette vi nå også skal gjøre i Norge og Norden. Et viktig budskap å formidle til institusjoner, organisasjoner og næringsliv er at deres lydarkiver også kan representere et økonomisk aktivum. Materialet, når det blir konvertert og bevart skikkelig, kan ha stor kommersiell og bruksmessig verdi i tillegg til det kulturelle og historiske. Jeg er overbevist om at behovet for våre tjenester bare vil øke med tiden.

En oppgave som dette krever både spesialkompetanse, kapital, ressurser og teknologi. Er dette på plass?

- Ja, i den forstand at vi er den institusjonen i Norge som bevisst har posisjonert

seg slik at vi har dette tilgjengelig. Vi er i stand til å integrere de relevante fagmiljøer for å løse akkurat denne oppgaven. Vår forretningsplan har høstet lovord. Stavanger har muligheten til å utvikle en helt ny næringsklynge i form av digitaliserings-, bevarings- og tilgjengeliggjørings-tjenester. Fra før har Stavanger det fremste nasjonale fagmiljøet for digitalisering og preservering av bilder, knyttet til Statsarkivet i Stavanger. Visjonen er at konserveringskompetansen i både lyd og bilde kan bli samlet under ett tak i Arkivenes Hus som er under planlegging på Ullandhaug.

I pressen ble det nylig opplyst at NASA har mistet originalopptakene fra den første måneferden?

- Det skyldes at NASA ikke har hatt god nok kompetanse og prosedyrer på sikker lagring av opptaksmateriale. De fikk folk til månen, men originalopptakene fra denne verdenshistoriske begivenhet er borte, kanskje for alltid. Globalt er over 200 millioner timer med lydopptak i ferd med å forsvinne, dels fordi mediene de er lagret på, brytes ned eller går tapt i f. eks. brann eller naturkatastrofer, dels fordi

teknologien som skal til for å avspille dem, går ut av bruk, eller ikke lenger er tilgjengelig, fortsetter hun. Det haster å gjøre noe nå, lydmateriale på analoge medier har langt mindre levetid enn papir, understreker von Arb.

Du sa innledningsvis at vi kan bli fremst i Europa på dette området. Du vet, vi i Stavanger liker veldig godt å høre at vi er i både verdenstopp og Europatopp?

- Norsk Lydinstitutt ble en av syv partnere i et treårig EU-prosjekt som heter MEMORIES. I dette ligger det en uvurderlig anerkjennelse. Prosjektet er meget omfattende og skal ta for seg det som på fagspråket kalles et audio-semantisk-indekseringssystem for å lette systematisering og gjenfinning av lydmateriale. Anvendelsen av internasjonale og åpne standarder, som for eksempel Open Archival Information Systems, innebærer i praksis at teknologien vil gjøre det mulig at informasjonen vil kunne bli søkbar på tvers av eksisterende databaser. Så sent som den 24. august i år vedtok Kommissjonen i Brussel et direktiv om digital bevaring og online tilgjengelighet av kulturelle ressurser. Man må med andre ord

ta konsekvensen av trenden at man ikke leter lenger enn til det som finnes i et elektronisk format. Det som ikke finnes online, eksisterer ikke lenger, for å sette det litt på spissen, avslutter Jacqueline von Arb.

Det hender at intervjueren henfaller til litt filosofisk refleksjon. Han tenkte: Hva har brakt oss, dvs. Stavanger, dvs. Norsk Lydinstitutt, til dette frontavsnittet i den digitale revolusjon? Jacqueline von Arb nevnte innledningsvis stikkordet "lidenskap".

Tankene går tilbake til den lidenskap som brant da Olav T. Laake om kvelden den 18. mai 1983 tok en telefon til Arne

Dørumsgaard i Marzio i Italia etter at NKR hadde sendt et TV-program om hans unike lydsamling som han fryktet at måtte selges, fordi Den norske stat ikke var interessert i å overta den. – Dette må jo være en sak for Stavanger, tenkte Laake, daværende leder av kulturstyret i kommunen. Dørumsgaard var positiv, men det var man ikke i Stavanger kommune. – Jeg tror at saken var til behandling hele 26 ganger i ulike kommunale styrever og organer, og motstanden var massiv, forteller Laake i dag. Saken ble oppfattet som elitistisk.

Det som er sikkert er at det var ingen institusjonelle forutsetninger til stede i 1984 for at Stavanger skulle bli senter for

et Norsk Lydinstitutt, og nå et nasjonalt og nordisk senter for bevaring av lyd.

Laake hadde rett, Stavanger tilegnet seg en uslipt diamant, men også selve sliplingen beror på lidenskap - og at det finnes enkeltpersoner og nettverk som brenner for å virkeliggjøre sine idéer – og som evner å løfte det hele opp og fram. Vi andre er dem stor takk skyldige. Og for å avrunde: - Norsk Lydinstitutt er prikken over i-en i Bjergstedmiljøet, slår styreleder i Stavanger Konserthus, Elisabeth Sjø Jespersen fast, i en kommentar til Rosenkilden.

Stiftelsen Norsk Lydinstitutt Stavanger ble opprettet i 1984 gjennom en avtale mellom Stavanger kommune og Arne Dørumsgaard etter initiativ av Olav T. Laake. Instituttet er kompetansesenter for interpretasjonsforskning med vekt på grammofonrepertoaret i det 20. århundret. Materialet i samlingene er tilgjengelig gjennom utstillinger, digitale media, prosjekter, forskning og undervisningsprogrammer for utdannings- og forskningsinstitusjoner. Lydinstituttet samarbeider med Institutt for musikk og dans ved Universitet i Stavanger. Målet er å gjøre samlingene tilgjengelige også via internett. Styreleder: Sigurd Vik, daglig leder: Jacqueline von Arb

MemNor AS Audio Archiving Services er et selskap for arkiveringstjenester og digitalisering av audiovisuelt materiale. Selskapet tilbyr også restaurering av lydmateriell og sikker langtidslagring av analog og digital lyd. Selskapet eies med 51 % av Norsk Lydinstitutt og 49 % av det belgiske firmaet Memnon. Memnon Audio Archiving Services har hovedkvarter i Belgia, med kontorer i Frankrike, Tyskland og Storbritannia. Det har oppdrag for bl.a. British Library, Bibliothèque Nationale de France, Europa Parlamentet, Institut National de l' Audiovisuell, France), Reader's Digest, etc.

Jacqueline von Arb (født 1964) er arkivleder ved Norsk

Lydinstitutt, hvor hun har arbeidet siden 1989, og nevnte daglig leder for MemNor AS, Audio Archiving Services. I 2005 ble Jacqueline von Arb valgt til visepresident i den internasjonale organisasjonen for lydarkiver, International Association of Sound and Audiovisual Archives (IASA), for perioden 2005-2008. Hun har graden Bachelor of Arts i Fransk, Tysk og Spansk fra Central University of Iowa, USA, og fra Universitetet i Wien, Østerrike, etterfulgt av studier i norsk ved Universitetet i Trondheim. Musikkonservatorie-utdanning i Tromsø med klaver som hovedinstrument ble etterfulgt opp med en årshet i hørelære og musikkteori. Utdanningen fortsatte med fag innen organisasjonsteori, kommunikasjon, ledelse og organisasjonsendring ved Universitetet i Stavanger (tidligere Høgskolen i Stavanger). Hun gjennomfører nå studier i audiovisuell arkivering. Von Arb har de siste tjue årene bodd og arbeidet i Norge, men har beholdt sitt sveitsiske statsborgerskap.

Har du verdifull lyd liggende? Norsk Lydinstitutt tar gjerne i mot store og små donasjoner av 78-plater eller LP-plater. Bidrag blir fortløpende registrert, katalogisert og gitt en sikker oppbevaring for ettertiden. Kontakt: Norsk Lydinstitutt, Bjergsted Terrasse 5, 4007 Stavanger, tlf 51 83 40 60 – 98 25 06 28.